

Somogyi pásztorművészet
Időszaki kiállítás forgatókönyv

Somogy Megyei Múzeum, I. emelet, 135-136. szobák

135. szoba

1. Tabló /50x60/: fotó /fekvő/
Pásztor nyájjal
2. Tabló /50x60/: fotó /fekvő/
Pásztor kutyájával
3. Tabló /50x60/: fotó /fekvő/
Konda
4. Tabló /50x60/: fotó /fekvő/
Öreg pásztor
5. Tabló /170x100/: szöveg /álló/

Somogyot már az Árpádok kora is állattartásáról ismerte: zselici kanászfalvainkban ezerszám nevelték a siska disznót. A mezei munkás igavonó állata a múlt századig az igénytelen, ridegen vagy szilajon /egész évben a határban/ jól tartható „magyar” szürkemarha volt, amely hatod-nyolcadmagábal még ezen az agyagos földön is képes volt elvonszolni a nehézeket. A tölgy- és bikmakkon nevelt birka tartása ugyancsak számottevő volt Somogyban.

Kanász, gulyás, juhász esztendőn át kint csatangolt jószágával a határban. Számontartotta a gondjára bízott állatot, szaporította-ellette, őrizte, egybentartotta, terelte, itatta és gyógyította.

Ráérő idejében pedig fúrt-faragott, „mestörködött” és -- lenézte a földet túró parasztot.

6. Tabló /50x60/: fotó /álló/
Somogyi kanász
7. Tabló /50x60/: fotó /álló/
Idős pásztor
8. Vitrin /100x100/, fehér
felirata: MINDENNAPI HOLMI

tárgyfeliratok: Pásztortarisznya

~~Örök~~

Kampósbot /a birka kifogására/

Dohányzacskó

Gyújtó

Tükör

Borotvatartó

9. Vitrin /100x100/, fehér

felirata: MINDENNAPI HOLMI

tárgyfeliratok: KANÁSZBALTA /BALASKÓ/

Ostor

Ostornyelek

Jószágazonosító faragványok

Furkó

10. Vitrin /100x100/, fehér

felirata: MINDENNAPI HOLMI

tárgyfeliratok: Botok

Bizsók

Kulacsok /csutorák/

Jószágazonosító faragványok

11. Vitrin /100x100/, fehér

felirata: ÜNNEPI HOLMI

tárgyfeliratok: Botok

Ostor

Borotvatok

Tükör

szövege /háromszoros írógépbetű nagyságban/:

Nagy egyházi ünnepeken, amikor a pásztoroknak is kötelező volt megjelenni a falubeli templomban istentiszteleten, mindig szépen kiöltözködve, „ünneplő” botjuk, ostoruk, készségük társaságában mentek a közösség „szeme elé”.

12. Posztamens /40x40/

felirata: Bogrács alá való „kutyaerinc”

13. Posztamens /40x40/

felirata: Bocskor

14. Posztamens /40x40/

felirata: Kulacs ~~vagy~~ (csutora)

136. szoba

15. Vitrin /140x60/, zöld

felirata /négyyszeres írógépbetű nagyításban/

RÉGI STILUSÚ ~~/MÉLYEN VÉSETT/~~

szövege: /háromszoros írógépbetű nagyításban/

A fa kifaragásában, diszítésében a régi stílus az 1800-as évek elejéig élt. Mélyen, durván vésett, mértanias mintakincs jellemezte, melynek elemeit nem szerkesztették meg, így vonalai görbék, karikái horpadtak.

tárgyfeliratok: Tükrös

Borotvatartó

Doboz

Mángorló /szerelmi ajándék volt/

Mosósulyok

16. Vitrin /140x60/, zöld

felirata /négyyszeres írógépbetű nagyításban/

ÚJ STILUSÚ ~~/VÉSETT, ESETLEG FESTETT/~~

szövege: /háromszoros írógépbetű nagyításban/

Az új stílus a múlt század elején jelentkezett; összefüggésben az akkor lejátszódott állatfajta-váltással, idegen pásztorok idekerültével, a reformkor szellemi hatásával, a hazai újkori városi fejlődés megindulásával.

Virágtövek, vallásos jelképek, majd emberalakok jelennek meg a faragványokon. A mélyrovást felváltja az ún. *спанхотоз* alámetszéses faragó technika, amit színes spanyolviasszal töltenek ki.

tárgyfeliratok: Botfurulya

Hosszi furulya

Tükrös

Borotvatok

Doboz

Bot

17. Vitrin /140x60/, zöld

tárgyfeliratok: Ünnepen használt pásztorbotok és ostorok

18. Vitrin /140x60/, zöld

tárgyfeliratok: Sétabotok

19. Vitrin /100x100/, fehér

tárgyfeliratok: Tükrös
Mángorló
Borotvatartó

20. Vitrin /100x100/, fehér

felirata: /négyzetes írógépbetű nagyításban/

LEGUJABB STILUS /DOMBORU, FESTEFT, BERAKOTT/

szövege: /háromszoros írógépbetű nagyításban/

A pászterművészet legujabb stiluskorszaka az 1880-as években kezdődött a faragott tárgyak „áru”- és „értékcikké” válásával. Jellemzője a /lényegesen kevesebb faragó tudást igénylő/ féldomború és domború faragás, majd az intarzia, valamint -- a spanyolozás utánérzésekként -- esetleg ezek színes kifestése. Diszitményei virágok, állatok, kisebbrészt emberek és portrék.

A legujabb stilus kialakultakor a faragványokat még pásztorok készítik, ám fokozatosan „a fafaragó”, napjainkra pedig a népművész, népi iparművész válik ^{ezek} a fafaragás készítőjévé.

tárgyfeliratok: Gyufatartó

Doboz

Borotvatartó

Szipka

21. Vitrin /140x60/, zöld

tárgyfeliratok: Nagy Ferenc, a Népművészet Mestere

Tóth Mihály, a Népművészet Mestere

Id. Kapoli Antal, a Népművészet Mestere,
Kossuth-díjas

Ifj. Kapoli Antal, a Népművészet Mestere

Jancsikity János, a Népművészet Mestere

22. Posztamens /40x40/
felirata: Bőrtarisznya
23. Posztamens /40x40/
felirata: Kulacs
24. Posztamens /40x40/
felirata: Kobak
25. Posztamens /40x40/
felirata: Kobak
26. Posztamens /40x40/
felirata: Doboz

27. Tabló /170x100/, szélein fekete
szövege:

Minden pásztornak kötelessége volt kifaragni a rovást: egy vékony, kettéhasított pálcát, melyen szálkás, mély rovátka-számokkal a gondjára bízott jószág mennyiségét tartotta nyilván. A pálcá másik -- „ellenőrző” -- felét az állatok tulajdonosai őrizték, s a félpálcák egymáshoz illesztésével rovancsoltak.

Ahogy népművészetünk minden ágában, a pásztorok faragásaiban is megtaláljuk a régi, az új s a legújabb stílust. Faragó technikában és díszítőművészetben világosan elkülönülnek egymástól, jóllehet átmeneteiket is felfedezhetjük.

A „pásztorművészet” fogalmát Herman Ottó alkotta a múlt század végén, általában az új és legújabb stílusú faragványok megjelölésére. E mesterség öröksége, elemeinek alkalmazott másolása, felújítása a két világháború között a „népművészet”, az 1950-es évek óta pedig a „népi iparművészet” fogalmkörébe tartozik.

28. Tabló: /170x100/, szélein fekete
 Fotó: öreg pásztor
29. Tabló: /170x100/, szélein fekete
 Fotó: öreg pásztor

/A 19. Vitrin mögött, a szárnyas ajtóra azt eltakaró zöld függönyt kérek!/
 Kvár, 1985. 10. 01.

Winkler Ferenc
 néprajzi osztályvezető

ALAPRAJZ

1 Meter

